

ПРОБЛЕМА АДАПТАЦІЇ/ЗМІНИ КАНОНІВ ТА ЦЕРКОВНИХ ТРАДИЦІЙ У ПРАВОСЛАВ'І СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Актуальність теми. Внесення змін до церковних канонів, з урахуванням сучасних пастырських потреб, є дуже суперечливими, дискусійними й донині остаточно не вирішеними питаннями. Адже вважається, що богословська природа канонів виражає вічну і незмінну природу Церкви й істини, що в них міститься. Виходячи із цього, деякі клірики та віруючі часто вважають неможливим зміни канонів у частині догматичної істини, що є підґрунтям церковних канонів, бо ж нібито будь-яка зміна богослов'я священних канонів означала б «спотворення істини Церкви і відпадиння від боголюдоїської реальності її єства»⁵⁴.

Дослідженість теми. Цими проблемами свого часу займалися богослови: Б.Алексов, В.Архангельський, Т.Бурмов, І.Велєв, Н.Генчєв, А.Гільфердінг, Ж.Драгович, А.Зноско, Д.Кіров, Б.Конєск, О.Лебєдєв, К.Лілулашвілі, П.Маліцький, З.Марков, В.Мосса, І.Пальмов, Д.Поспєловський, Д.Снагов, І.Снегарьов, І.Соколов, А.Соловійовіч, К.Урбана, М.Шкаровський, Г.Якунін та багато інших. У своїх працях вони подеколи вступають в конфлікт з існуючою історіософською традицією у витрактуванні інституційного становлення Церков, зокрема у питанні щодо можливості чи неможливості подальшого богословського розвитку віровчення, можливості змін в обрядово-культурній сфері тощо.

Історією розвитку церковного права займалися російські дослідники О.Гаранова, М.Заозерський, В.Ластовський, П.Лашкарьова, О.Лотоцький, І.Мацєлюха, М.Остроумов, А.Павлов, І.Скворцов, М.Суворов, А.Фєренс-Сороцький, В.Ципін та ін. Щодо провідних українських дослідників часів незалежності України, то тут відзначимо монографії, окремі статті та дисертаційні дослідження Б.Андрусина, В.Бондарєнка, С.Здіорука, А.Зінченка, В.Єленського, А.Колодного, П.Кральнока, О.Крижановського, І.Мозгового, С.Місєвича, Г.Надтоки, В.Пашєнка, О.Сагана, Н.Стоколос, Є.Чальцевої, В.Шєвченка, О.Шуби та ін. науковців. Вони аналізують глибинні процеси формування етноконфесійної специфіки культури та обрядово-культурної сфери релігійного комплексу, інституційний розвиток православ'я, норми церковного права.

⁵⁴ Архимандрит Георгий (Капсанис). Пастырское служение по священным канонам (Η Ποιμαντική Διακονία κατὰ τοὺς Ἱεροὺς Κανόνας. Ἀθήναι 2003). – Свята Гора Афон, перекладчик Данилин А.Л., 2006 г. – С. 250; Πηδάλιον...Σ.16; См. также. К. Μουρατίδου. Οἱ Ἱεροὶ Κανόνες στῦλος καὶ ἑδραῖωμα τῆς Ὀρθοδοξίας, Ἀθήναι 1972 (він так само і те ж висловлює про канонічну свідомість)..

Не менш важливими для розуміння теоретичних аспектів православного віровчення і відношення його до адаптації канонів, є доробок професорсько-викладацького складу духовних академій та семінарій (грецьких, російських, румунських, сербських, македонських, українських та інших). У цьому аспекті важливими є праці митрополитів Дамаскіна (Папандреу), Макарія (Булгакова), професорів А.Деликостополуса, А.Пападопулос-Керамевса, Д.Геанакоплоса, Н.Матсуки, Г.Металліні, Г.Металлиноса, Є.Голубинського, М.Глибоковського, І.Власовського, С.Булгакова, архим. Георгія (Капсаниса), св. Веніаміна (Новіка), Г.Флоровського, М.Заболотського та інших православних істориків й богословів, які заклали основи нинішнього наукового історіософського аналізу інституційного розвитку конфесії. Більшість з них зауважують, що при будь-якій зміні канонів повинна зберігатися «думка отців»⁵⁵. Заперечення можливості змінити букву канонів постає причиною зречення самих священних канонів, оскільки позбавляє їх можливості реагувати на конкретну життєву ситуацію і обставини, з якими стикається Церква в своєму існуванні.⁵⁶

В сучасних українських реаліях ми повинні відзначити значний вплив Росії на наше церковне життя. Такий вплив здійснюється перш за все через УПЦ Московського патріархату (УПЦ МП), яка є складовою Руської Православної Церкви (РПЦ). Проте дії РПЦ стосовно корегування норм церковного права дуже суперечливі. Особливо актуальними з погляду церковного права є зміни Статуту РПЦ, які приймаються у Москві (останні зміни відбулися 5 лютого 2013 року на Архієрейському Соборі).⁵⁷

Показовим при цьому є порівняльний аналіз Статутів Церков відносно повноважень Помісних та Архієрейських соборів. Зокрема Статуту РПЦ (в редакції від 5.02.2013 р.⁵⁸), Статуту УПЦ Київського патріархату (редакція від 27.06.2013 р.⁵⁹) зі Статутом РПЦ, прийнятим ще 8.06.1988 р.⁶⁰. Щодо інших православних Церков в Україні (УАПЦ (к), УАПЦ (о), УАПЦ), то

⁵⁵ Правила Православної Церкви с толкованиями Никодима, епископа Далматинско-Истрийского. (Перевод с сербского). В 2-х т. – М., 2011. – Т. 1. – С. 486.

⁵⁶ Архимандрит Георгий (Капсанис). Пастырское служение по священным канонам (Η Ποιμαντική Διακονία κατά τους Ἱεροὺς Κανόνας, Ἀθήναι 2003). – Св. Гора Афон, 2006. – С. 251.

⁵⁷ Устав Русской православной Церкви // Официальный сайт Русской Православной Церкви. Интернет-ресурс. Режим доступа: <http://www.patriarchia.ru/db/document/133114/>

⁵⁸ Там само.

⁵⁹ Див.: Статут про управління УПЦ Київського патріархату // Офіційний сайт УПЦ КП. Интернет-ресурс. Режим доступа: <http://cerkva.info/ru/ustav.html>

⁶⁰ Див.: Устав об управлении Русской Православной Церкви 1988 г. // Открытая православная энциклопедия «Древо». Интернет-ресурс. Режим доступа: drevo-info.ru/articles/17772.html

значимо, що їх Статути подібні до Статуту УПЦ КП. Порівняльний аналіз цих Статутів із статутами Церков світового православ'я є темою наших наступних наукових розвідок.

Аналіз зазначених статутів засвідчує, що Статут УПЦ КП практично повністю повторює Статут РПЦ 1988 р., цебто часу, коли в цій Церкві на високій керівній посаді знаходився нинішній очільник Церкви Київського Патріархату Філарет. Перекликається він зокрема і з нормами й засадами Вселенського православ'я. Не сприйняття ж змін до Статуту РПЦ, що були затверджені у 2013 р., висловили навіть ченці достатньо консервативної Свято-Успенської Почаївської Лаври. Вони написали Звернення до патріарха Московського Кирила (№94/И від 16.10.2012 р.), в якому зазначили: «Спроба фактично ліквідувати соборний принцип є відступом від православно-канонічної форми управління Руською ПЦ, в якій, до цього часу, згідно з її Статутом, «вища влада в питаннях віровчення і канонічного устрою належить Помісному Собору» (гл.ІІ, ст.1). У новій же редакції Статуту цю вищу владу пропонується передати Архієрейському собору РПЦ».⁶¹ Але братія Почаївської Лаври не була почута.

Новий Статут РПЦ практично повністю передає владу Архієрейському Собору. Відтак тепер вся повнота влади в РПЦ перейшла до архієреїв та патріарха. Тому створюється «замкнуте коло», яке продукує церковну корупцію та розквіт свавілля, відчуття безкарності вищих церковних чинів. Це все продукується і на церковне життя України. УПЦ КП поки що такому впливу не піддається, але УПЦ МП, як відомо, має значно більше приходів по всій Україні в порівнянні із всіма іншими представниками православ'я, а тому розповсюдження ідей РПЦ проходить дуже активно.

Результатів прийняття нового Статуту РПЦ довелося чекати не довго. Модернізація торкнулася й інших сторін життя Церкви. Так, 4 листопада 2013 р, на офіційному сайті Санкт-Петербурзької митрополії з'явилася інформація про «майбутню грандіозну» місіонерському подію з небувалим «мультимедійним супроводом»: «Запрошення на місіонерську літургію, яка проводитиметься з використанням мультимедійних технологій»⁶². Літургію очолив ректор академії єпископ Петергофський Амвросій (Єрмаков). Щодо подібних заходів свого часу відомий московський пастир, настоятель храму свт. Миколая в Пижах прот. Олександр Шаргунов справедливо зауважував: «Відбуваються і так звані «місіонерські літургії». Характерно, що в

⁶¹ Обращение братии Лавры к Патриарху Кириллу от 16.10.2012. // Официальный сайт Свято-Успенской Почаевской Лавры. Интернет-ресурс Режим доступа: www.pochaev.org.ua/?pid=1598

⁶² Миссионерская Литургия с мультимедийным сопровождением в Спасе-на-Крови. // Официальный сайт Отдела религиозного образования и катехизации Санкт-Петербургской митрополии. Интернет-ресурс. Режим доступа: <http://eoro.ru/priglashaem-na-missionerskuyu-liturgiyu-v-xram-spasa-na-krovi/>

практику вводяться пояснення по ходу служби. Це профанація таємничого життя Церкви, глибоке нерозуміння природи молитви. Чи навчаться, переступаючи поріг храму найголовнішого – побожному, зі страхом Божим входженню в Церкву, істинної віри – внаслідок такого «місіонерства»?».⁶³

Митрополит Іларіон (Алфеев), голова Синодальної біблійно-богословської комісії, так висловлюється про Літургію: «Служіння літургії – творчий акт, в який залучена вся повнота Церкви. Текст літургії завжди один і той самий, але кожна літургія дає можливість людині заново пережити зустріч з живим Богом»⁶⁴. Йому опонує відомий православний публіцист Микола Каверін: «Храми-кінотеатри з мультимедійними коментарями по ходу служби ніколи не притягнуть до Церкви, не зроблять людину православним християнином», а сучасні «місіонери» абсолютно не розуміють, чому люди не хочуть ставати християнами. Тому й вигадують абсолютно безглузді «місіонерські проекти» з ККД (коефіцієнт корисної дії) 0 %⁶⁵.

Проте, запускаючи сумнівні мультимедійні проекти, РПЦ категорично проти заміни церковнослов'янської мови, як мови богослужіння, на сучасну, російську чи українську мови (тобто мову спілкування людей в тій чи іншій місцевості, зрозумілу їм мову). Патріарх Кирило заявив про неприпустимість відмови від церковнослов'янської мови в богослужінні і закликав вирішувати проблему нерозуміння церковнослов'янської мови без літургійної реформи. «Люди, які приходять з вулиці, у яких відсутнє церковне виховання, які не відвідували недільну школу, позбавлені можливості розуміти слов'янські тексти, - сказав патріарх Кирило 31 серпня 2013 р. - Але в Церкві таких людей сьогодні меншість. А більшість – це ті, для кого слов'янська мова зрозуміла... Сучасна мова буде різати вухо і викликати невдоволення. А що таке невдоволення? Людина не може з храму вийти незадоволеною...».⁶⁶ Утопічність цих ідей – очевидна, оскільки суспільство не має запиту на церковнослов'янську мову.

Щодо громадян України та інших, не російських регіонів, де проводять свою літургійну діяльність клірики РПЦ, Патріарх нічого не

⁶³ Шаргунов А. Прот. «Евангелизация» мира и «культурная революция» в Церкви. // Православный журнал «Благодатный огонь». Интернет-ресурс. Режим доступа: <http://www.blagokon.ru/articles/15/>

⁶⁴ Иларион (Алфеев), митрополит. Православие. В 2-х томах. – М., 2009. – Т. 2-й.

⁶⁵ Каверин Н. «Миссионеры» превращают Божественную Литургию в спектакль, а храм – в кинотеатр // Православный журнал «Благодатный огонь». Интернет-ресурс. Режим доступа: <http://www.blagokon.ru/digest/466/>

⁶⁶ Святейший Патриарх Кирилл заявил о недопустимости отказа от церковнославянского языка в богослужении и призвал решать проблему непонимания церковнославянского языка без литургической реформы. // Православный журнал «Благодатный огонь». Интернет-ресурс. Режим доступа: <http://www.blagokon.ru/news/270/>

сказав. А дарма – в цих регіонах часто не зрозумілою є не лише церковнослов'янська, а інколи й навіть російська мова, Чи будуть ці люди отримувати задоволення в храмах, коли вони не мають змоги зрозуміти і усвідомити все сказане на службі? І більш загальне питання, яке також залишається без відповіді: Чому Бог дарував апостолам можливість проповідувати світу різними мовами Євангеліє для розуміння різними народами, а не заставив всі народи вивчити давньоєврейську?

З огляду на дозвіл проведення осучасненої «місіонерської» Літургії (в порушення канонічних традицій), є незрозумілою заборона РПЦ на переклад сучасними мовами богослужб. Митрополит Іларіон (Алфеев) зазначає: «В служінні літургії неприпустима театральність, акторство, штучність. Деякі священнослужителі (це особливо відноситься до дияконів) перетворюють богослужіння в театр, ... для того, щоб справити більше враження на публіку»⁶⁷.

Відтак виникає враження подвійності стандартів архиєреїв в оцінці «дозволене» і «заборонене». Адже в Церкві повинна бути єдність розуміння «доброго і поганого», яка закріплена в канонах, хоч і адаптованих до сучасних вимог. Якщо ж цього не буде, то, як зазначають деякі критики нововведень, уже скоро можливим буде сповідувати і відпускати гріхи по телефону, а причащати і соборувати по Інтернету. Навіть питання допустимості використання деяких сучасних технічних засобів (водопровід для Великого водоосвяття, каналізація для води після Хрещення повним зануренням і т.п.) є також актуальними і не вирішеними в сучасному канонічному праві.

Зазначимо, що не тільки написані правила і канони варті уваги сучасних релігієзнавців та каноністів. Ще Василій Великий у своєму 91-му правилі зазначає: «Із збережених у Церкві догматів і проповідань, деякі ми маємо через письмові настанови, а деякі прийняли від апостольського Передання, через спадкоємство у таємниці, але ті й інші мають однакову силу для благочестя. ... Бо якщо надумаємо відкидати неписані звичаї, як такі, що не мають великої сили, то неодмінно пошкодимо Євангелію у головних предметах, і від апостольської проповіді залишимо пусте ім'я без змісту...».⁶⁸

Але, крім усних настанов, важливе значення має і церковний звичай, або канонічний звичай. Саме існування канонічного звичаю дуже близьке по духу з поняттям існування усного Передання. Як зазначає один з українських фахівців канонічного права, канд. юрид. наук С. Місевич⁶⁹, звичай у законодавчо автономних церковних одиницях, як правило, виникає

⁶⁷ Іларіон (Алфеев), митрополит. Православие. В 2-х т. – Т. 2. – С. 450.

⁶⁸ Книга правил Святих Апостолів, Вселенських, Помісних Соборів і святих отців.– К., 2008. – С. 15, 274.

⁶⁹ Місевич С.В. Джерела канонічного права (теоретико-правовий аналіз): дис. к. юрид. н.: 12.00.01. – Чернівці, 2005. – С. 107.

стихійно, як певна спрямована до оптимальності регулятивна правова реакція на соціальну дійсність і найбільш типовою формою набуття звичаєм загальнообов'язкового значення є саме визнання його автономними у відношенні нормотворчості адміністративно-територіальними церковними суб'єктами.

Особливо гостро питання звичаю проявляється в дозволі на торгівлю у храмах, що є майже узаконеним звичаєм, хоча грубо порушує не тільки канони православної Церкви, а й взагалі філософію християнства. Ісус Христос свого часу вигнав торговців з храму, заборонивши тут лише продавати, а й купувати. Сучасні ж клірики намагаються торгівлю приховати за поняттям «пожертви» коштів за товари (свічки, ікони, хрестики тощо) чи за послуги (таїнство хрещення, вінчання інші таїнства і треби).

Цієї добровільності немає, а відтак, виставляючи цінники на згадані товари та послуги, Церква зобов'язана платити податки на прибуток, а прихожани повинні бути захищені законом України «Про захист прав споживачів». Гроші у Церкві, їх відкрите вимагання (без внесення коштів в касу таїнства не відбудеться) – це одне з найпотужніших відштовхуючих факторів для сучасних людей. Це – порушення норм Вселенського православ'я, бо, наприклад, в грецьких храмах свічки не продаються, а лежать вільно біля жертовної скрині.

На теренах сучасної України гостро відчувається негатив від намагань застосувати представниками УПЦ МП практику перехрещування вірних з УПЦ КП і УАПЦ. Ці спроби є своєрідним «усним переданням», оскільки не зафіксовані у жодному загальноцерковному документі – митрополит Володимир (Сабодан) в усних виступах перед духовенством Київської єпархії сформулював цю позицію: «Тих, які приходять з УПЦ КП і УАПЦ – перехрещувати»⁷⁰. Штучність і заполітизованість цієї позиції УПЦ МП підтверджується тим, що вже 28 вересня 2010 р. на засіданні комісії Міжсоборної присутності РПЦ з питань протидії церковним розколам та їх подолання, цей же предстоятель УПЦ МП митрополит Володимир заявив, що над охочими приєднатися до УПЦ МП з Київського Патріархату чи УАПЦ не треба здійснювати таїнство хрещення. «Повернення до спасительного лона Церкви здатне вдихнути життя в позбавлені благодаті дії розкольників», – сказав митрополит⁷¹. Чому відбулася така зміна позиції

⁷⁰ Предстоятель УПЦ: "раскольников" перекрещивать не нужно // «Релігія в Україні». Інтернет-ресурс. Режим доступу: <http://www.religion.in.ua/news/vazhливо/6075-predstoyatel-upc-raskolnikov-perekreshhivat-ne-nuzhno.html>

⁷¹ Слово Блаженнейшего Митрополита Киевского и всея Украины Владимира при открытии заседания комиссии Межсоборного присутствия Русской Православной Церкви по вопросам противодействия церковным расколам и их преодоления // Официальный сайт Донецкой епархии УПЦ МП. Інтернет-ресурс. Режим доступу: www.ortodox.donbass.com/news/201009/slovo.htm

Церкви достовірно невідомо, але зазначимо, що і ця заява не була обґрунтована з посиланням на канони і не закріплена церковними рішеннями (зміна предстоятеля і політичної ситуації знову може призвести до зміни позиції Церкви).

Підсумовуючи сказане, варто зазначити, що, як і будь-які світські правила та закони, церковні канони покликані не ускладнювати життя християн, а навпаки, допомогти їй орієнтуватися в складній реальності життя. Якби канонів не існувало взагалі, то церковне життя набуло б хаотичного характеру, а саме існування Церкви, як єдиної організації, було б неможливим. Нинішнє не виконання або ігнорування норм канонів самою Церквою є доказом того, що на практиці вони вже не існують⁷². При цьому цей стан показує Церкву взагалі чи окремих її представників як правопорушників, які підлягають покаранню – де-юре ці норми все ще мають церковну/юридичну силу. Церква є первинною щодо своїх канонів, а тому цілком можливі випадки, коли Церква редагує свої власні канони (щоб в подальшому їх можливо було виконувати). Зауважимо, що такі зміни абсолютно неможливі відносно догматів. Можна сказати, що якщо догмати говорять віруючим про Божественну істину, то канони говорять їм про те, як треба Церкві існувати в запропонованих обставинах земного, гріховного світу.⁷³

Як вже зазначалося, розвиток суспільства фактично вимагає необхідність зміни/відміни канонів. Засторогою тут може бути, як зазначають богослови, що адаптація канонів має бути не в частині богослов'я, тобто сутності або духу, а у зовнішньому вираженні, букві й формі.⁷⁴ Йдеться про сучасне тлумачення канонів в призмі розвитку сучасного світу. Церква повинна дати канонічне роз'яснення, як, не порушуючи «думку отців», сучасних реалій, провести необхідні нововведення, які торкаються Церкви (Інтернет, мобільний зв'язок, кредитні картки, автомобілі, літаки, сучасна медицина тощо). Нині православна Церква дещо відсторонилася від теоретичного врегулювання цих нових відносин або ж намагається їх врегулювати якимись місцевими положеннями та суб'єктивними заявами, що дає змогу спекулювати на важливих питаннях.

Православні богослови вважають, що Церква, як тіло Христове, має здатність сприймати конкретну історичну епоху і перетворювати її у свій

⁷² Саган О.Н. Вселенське православ'я: суть, історія, сучасний стан. – К., 2004. – С. 313.

⁷³ Соколовський О. История церковного канона // Официальный сайт Борисовского благочиния Белорусской Православной Церкви. Интернет-ресурс. Режим доступа: <http://www.blagobor.by/article/history/canon>

⁷⁴ Правила Православной Церкви с толкованиями Никодима, епископа Далматинско-Истрийского. (Перевод с сербского). – М., 2011. – В 2-х т. – Т. 1. – С. 486. ИЗ 650 в Т.1.

боголюдський вимір. Буква канонів – це місце, де вічний дух Церкви зустрічається з даним історичним моментом і в такий спосіб історія знаходить порятунок у Церкві.⁷⁵ З цієї причини собори, які проголосили незмінність і непорушність канонічних постанов попередніх соборів, без коливань змінювали букву цих постанов з тим, щоб зробити їх більш ефективними в справі пастирської опіки, а відтак актуальними і спасительними. При цьому обов'язковість дотримання попередніх канонів ніхто ніколи не відміняв, що часто призводить до абсурдних ситуацій.

Можливість канонічного розвитку Церкви ще у 20-х роках ХХ ст. чітко обґрунтували обновленці. Професори Б.В.Тітлінов,⁷⁶ М.Г.Попов,⁷⁷ О.І.Покровський⁷⁸ та інші у своїх виступах та статтях доводили можливість і необхідність еклезіологічного розвитку. З іншого боку, віруючим важливо усвідомити і зрозуміти, що канони слід виконувати. І поки церковна повнота не розпочне виконувати канони, продовжуючи цей «канонічний нігілізм», до тих пір не буде нагальним питання щодо їх упорядкування і модернізації. Якщо ж Церква або окремі її представники, які виступають від лиця всієї Церкви, діють в незаконний спосіб, то ця Церква втрачає можливість виконання своєї найголовнішої функції – віронавчальної. Бо не може будь-яка організація, яка не виконує своїх же законів та настанов, навчити виконувати будь-які закони та правила. Кількість подібних проблем із регламентації діяльності тих чи інших сторін життя православного кліру і мирян настільки велика, що, за словами архимандрита Руської ПЦ Зінона, нині «перед канонами навряд чи хто оправдається»⁷⁹.

Напевно, що і державні керівники, які вважають себе православними і виконують канони православної Церкви, ніколи не будуть надавати накази бити і вбивати людей (православних чи неправославних) для збереження своєї влади. Так само й православні, захищаючись від протиправних дій, не дозволять собі перейти межу насильства. Але нині Церква, через свою безпорадність, через нехтування канонів, не адаптування їх до сучасних потреб, що призвело до паралізації дієвості цих канонів, не здатна сформулювати моральний імператив поведінки своїх прихожан.

⁷⁵ Архимандрит Георгий (Капсанис). Пастырское служение по священным канонам (Ἡ Ποιμαντικὴ Διακονία κατὰ τοὺς Ἱεροὺς Κανόνας. Ἀθήναι 2003). – Святая Гора Афон, переводчик Данилин А.Л., 2006 г. – С. 251.

⁷⁶ Див.: Титлинов Б.В. Историческое обоснование обновленческого движения // Вестник Священного Синода Православной Российской церкви. – М., 1925. – № 2. – С. 10-14.

⁷⁷ Див.: Попов Н.Г. Изменяемость канонов в отношении к церковным преобразованиям // ВССПРЦ. – М., 1925. – № 2. – С. 7-10.

⁷⁸ Див.: Доклад проф. А.И.Покровского // ВССПРЦ. – М., 1925. – № 4. – С. 14-24.

⁷⁹ Ламбрехтс Антоний, иеромонах. “Перед канонами едва ли кто оправдается!” Случай архимандрита Зинона и проблема совместного причащения православных и католиков // Церковно-общественный вестник. – 1997. – № 11 (13 марта). – С. 7.

Зрозуміло, що процес адаптації і зміни канонів – це важкий і трудомісткий процес, що займає доволі багато часу і потребує легітимізації як на місцевому (помісному), так і Вселенському рівні. Це визнавали більшість православних ієрархів Московського патріархату, які лише на початку ХХ ст. отримали можливість про це говорити відкрито. У рамках підготовки до Помісного собору Російської ПЦ у 1917 р. єпископи у своїх аналітичних записках зазначали, що тодішня Церква, з точки зору канонічного права, живе беззаконно, всупереч канонам, принципово усунувши їх із свого життя.⁸⁰

Без адаптації та зміни канонів нині неможливо вирішити ключові проблеми сучасного православ'я. Цим міг би (і повинен) зайнятися Вселенський Православний Собор, в очікуванні якого Вселенське православ'я існує уже понад тисячу років.

Анотації

У статті **І.Тітовського «Проблеми адаптації/зміни канонів та церковних традицій у православ'ї сучасної України»** досліджуються питання необхідності адаптації православних канонів та існуючі процеси самовільної зміни, модернізації, не виконання норм церковного права, канонів у сучасних Православних Церквах України та Росії, свавілля церковної влади, що призводить до втрати позитивного впливу Церкви на суспільство сучасної України.

Ключові слова: канон, догмат, церковне право, Церква, модернізація, церковні звичаї, Передання.

В статье **И.Титовского «Проблемы адаптации/изменений канонов и церковных традиций в православии современной Украины»** исследуются вопросы необходимости адаптации православных канонов и существующие процессы самовольного изменения, модернизации, невыполнение норм церковного права, канонов в современных Православных Церквах Украины и России, произвола церковной власти, что приводит к потере положительного влияния Церкви на общество современной Украины.

Ключевые слова: канон, догмат, церковное право, Церковь, модернизация, церковные обычаи, Предание.

Article **I.Titovskogo "Problems of adaptation / changing canons and traditions in the Orthodox Church today Ukraine"** investigate questions need to adapt Orthodox canons and existing processes unauthorized changes, upgrade , failure norms of canon law, the canons of modern Orthodox churches in Ukraine and Russia, the arbitrary power of the church, resulting in the loss of the positive influence of the Church on society of modern Ukraine.

Keywords: canon, doctrine, canon law, the Church, modernization, religious customs, tradition.

---

⁸⁰ Див.: Христианская мысль.— 1917. — № 2. — С. 66.